

नेपालमा विद्यार्थी उपलब्धि परीक्षणको अभ्यास

नेपालमा शिक्षा मन्त्रालय अन्तर्गत सञ्चालित आधारभूत तथा प्राथमिक शिक्षा परियोजना मार्फत सन् १९९७ बाट सिकाइ उपलब्धि परीक्षण कार्यको धालनी भएको हो । तत् पश्चात् शिक्षा मन्त्रालय तथा शिक्षा विभागबाट शिक्षा विकास तथा अनुसन्धान केन्द्र (CERID), शिक्षा विकास तथा सेवा केन्द्र (EDSC) लगायतका संस्थाहरूको सहयोगमा कक्षा ३, ४, ५, ८ र १० मा विभिन्न विषयहरूमा उपलब्धि परीक्षणहरू सञ्चालन भएका थिए । नेपालमा व्यवस्थित रूपमा र निश्चित समयको अन्तरालमा स्तरीकृत विधि र प्रक्रिया प्रयोग गरी उपलब्धि परीक्षण गर्ने कार्यको धालनी शैक्षिक गुणस्तर परीक्षण केन्द्र (ERO-Education Review Office) को स्थापना पश्चात् वि.सं. २०६८ देखि मात्र भएको हो । शैक्षिक गुणस्तर परीक्षण केन्द्रबाट हालसम्म सम्पन्न भएका उपलब्धि परीक्षणहरूको संक्षिप्त विवरण निम्नानुसार रहेको छ ।

तालिका १ शैक्षिक गुणस्तर परीक्षण केन्द्रद्वारा सञ्चालन गरिएका उपलब्धि परीक्षणको विवरण

वर्ष	कक्षा	विषय	जिल्ला सङ्ख्या
२०६८	८	नेपाली, गणित र सामाजिक	२५
२०६९	५	नेपाली, गणित र अङ्ग्रेजी	२८
	३	नेपाली र गणित	२८
२०७०	८	नेपाली, गणित र विज्ञान	२८
२०७१	५	नेपाली, गणित र अङ्ग्रेजी	२३
	३	नेपाली र गणित	२३

नेपालमा शैक्षिक गुणस्तर परीक्षण केन्द्रद्वारा सञ्चालित विद्यार्थीको उपलब्धि परीक्षण २०६८ देखि २०७० को अवधिमा देशका ७५ ओटै जिल्लामा सम्पन्न भइसकेको छ । पहिलो वर्ष (वि.सं. २०६८) मा कक्षा ८ को परीक्षण भएका २५ जिल्लामध्ये २३ जिल्लामा नै वि.सं. २०७१ मा कक्षा ३ र ५ मा परीक्षण गरिएको छ । सबै वर्षका परीक्षणमा काठमाडौँ उपत्यकाका तीन ओटै जिल्लाहरू (काठमाडौँ, भक्तपुर र ललितपुर) समेटिएका छन् ।

विद्यार्थी उपलब्धि परीक्षणका उद्देश्य

विद्यार्थीको सिकाइ उपलब्धि परीक्षणको मुख्य उद्देश्य परीक्षण गरिने कक्षा र विषयमा विद्यार्थीको सिकाइ स्तर निर्धारण गर्नु हो । यसका विशिष्टीकृत उद्देश्यहरू निम्न अनुसार रहेका छन् :

- कक्षा ८ का विद्यार्थीको नेपाली गणित र विज्ञान विषयमा सिकाइ उपलब्धि स्तर पहिचान गर्नु ।
- पाठ्यक्रमले निर्धारण गरेका सिकाइ उपलब्धिहरू विद्यार्थीहरूले कुन हदसम्म प्राप्त गरे भनी निर्धारण गर्नु ।
- सिकाइ स्तरका हिसाबले कमजोर र सबल भौगोलिक क्षेत्र, जिल्ला, विकास क्षेत्र, जातजाति, भाषिक, लैङ्गिक जस्ता पक्षको नतिजा पत्ता लगाउनु ।
- विद्यार्थीको सिकाइलाई प्रभाव पार्ने सिकाइसँग अन्तर सम्बन्धित विभिन्न तत्वहरू पहिचान गर्नु ।

परीक्षणबाट प्राप्त नतिजाहरु

तालिका १. राष्ट्रिय उपलब्धि परीक्षणको नतिजा

कक्षा वर्ष विषय	कक्षा ३		कक्षा ५			कक्षा ८					
	२०१२		२०१२			२०११			२०१३		
	नेपाली	गणित	नेपाली	गणित	अङ्ग्रेजी	नेपाली	गणित	सामाजिक	नेपाली	गणित	विज्ञान
राष्ट्रिय औसत	६३	६०	६०	५३	५४	४९	४३	४९	४८	३५	४९
छात्रा	६४	६०	६२	५३	५४	४९	४३	४९	४८	३३	३९
छात्र	६३	६०	५९	५४	५५	४८	४५	५०	४८	३८	४३

स्रोत: शैक्षिक गुणस्तर परीक्षण केन्द्र, २०१५

केही महत्वपूर्ण नतिजाहरु (सबैका साझा)

निष्कर्ष र प्रयोजन (Conclusion and Implications)

- औसत उपलब्धि अंकका आधारमा कक्षा ८ मा नेपालीमा छात्राहरु केही अगाडि (NASA 2011), तर २०१३ मा दुवै बराबर देखिए । गणित र विज्ञानमा छात्रहरु राम्रा देखिए भने केटीहरुको अंक केही तल छ । (NASA 2013)
- कक्षा ३ मा केटा र केटीको उपलब्धि अंकका खासै अन्तर छैन । तै पनि समग्रमा गणितमा केटाहरु केही अगाडी छन् ।
- कक्षा ५ मा नेपालीमा केटीहरु थोरै मात्र अगाडि भएपनि गणित र अंग्रेजिमा समान छन् । (NASA 2012)
- काठमाडौँ उपत्यकाका जिल्लाहरु काठमाडौँ, ललितपुर र भक्तपुरको औसत उपलब्धि सबै परीक्षणमा उच्च छ भने अन्य जिल्लाहरुको उपलब्धिमा काठमाडौँको तुलनामा धेरै फरक रहेको छ ।
- पश्चिमाञ्चल र मध्यमाञ्चल विकास क्षेत्रहरु अन्यभन्दा शैक्षिक उपलब्धिमा अगाडि छन् ।
- विद्यार्थीको घरको सामाजिक र आर्थिक अवस्थाले उनीहरुको सिकाइ उपलब्धिसँग सहसम्बन्ध देखियो । राम्रो सामाजिक आर्थिक अवस्था हुने घरका बालबालिकाहरुको शैक्षिक उपलब्धि पनि राम्रो देखियो । त्यसैले गरिविको समस्या भोगिरहेका परिवारका बालबालिकाहरुलाई विद्यालयमा सिकाइका लागि थप पहल गर्नु पर्ने देखिन्छ ।
- घरमा १-२ घन्टासम्म टिभि हेर्ने, घरको काममा सघाउने विद्यार्थीहरुको उपलब्धि अरुको तुलनामा राम्रो देखिएको छ ।
- समग्रमा थोरै उपलब्धि हुने विद्यालयहरु : होमवर्क दिने र पृष्ठपोषण दिने, धेरै दिन विद्यालय खोल्ने, शिक्षक र विद्यार्थीविच सुमधुर सम्बन्ध रहेको, उच्च आर्थिक अवस्था भएका समुदायका बालबालिका, शिक्षकले आधुनिक प्रविधिको प्रयोग गरी शिक्षण गर्ने, विद्यार्थीहरुलाई हप्काउने, धकेल्ने, चोरी हुने जस्ता गलत अवस्थाबाट गुञ्जनु नपर्ने बालबालिकाहरुको सिकाइ कमजोर रहेको पाइयो ।